

KINCSEKERESŐ TUDOMÁNY

Bizonyára sokunk fejében megfordult már a gondolat, mi volna, ha a padlásunkon, a pincénkben, vagy a kiskertünkben ásva, egyszer csak valamilyen rejtélyes tárgyra lelnénk. Az igazi kincs azonban ritka. Ám ha a lakásának felújítása során valamely elbontott falburkolat mögött, esetleg a felszedett parketta alatt ön is találna néhány rejtélyes palackot, és kíváncsi, hogy valóban kincset talált-e, a Bay Zoltán Kutatóközpont kollégái készséggel állnak rendelkezésére.

Néhány hete egy idősödő úr kereste fel a Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Non-profit Kft. kollégáit, kezében két gyógyszerári üvegpalackot szorongatva, és azt állította, hogy azokban királyvízben oldott arany van. A segítségüket kérte az állítása igazolásához (és persze a fémtartalom kinyeréséhez is). A meglepő történet természetesen felkeltette a kutatók érdeklődését. A tudományos szempontból „civilnek” számító ügyfél figyelemre méltó elbeszélése során kiderült, hogy bizonyos tájékozottsággal is rendelkezik az arany és a királyvíz kapcsolatáról. Elbeszélése így hangzott:

„Négy hónapja egy leromlott, ám egykor szebb időket megélt lakást vásároltam a Hunyadi János út 7. sz. alatt. A nagyon alapos felújítás során munkásaim egy elbontásra ítélt falburkolat mögött, egy jókora üregben találtak az üvegeket. Ezeket megfelelő vegyi fülke hiányában nem bátorkodtam kinyitni, helyette egy hasonló palackot vásároltam, és a konyhai mérleg segítségével megállapítottam, hogy összesen 495 g, 1,2 és 1,4 g/cm³ közötti sűrűségű oldatról van szó. Felidéződött bennem Hevesy György legendás Nobel-díj-oldási/-rejtési története, és az a benyomásom támadt, hogy a talált palackokban királyvízben oldott arany van. A palackok tömege alapján pedig nem is kevés – akár másfél millió forintnyi érték.”

A kutatók szisztematikus kvalitatív kémiai analízisbe kezdtek, azaz megpróbálták a különböző fémionokat és azok negatív töltésű ellenionjait azonosítani.

DE HONNAN SZÁRMAZHATOTT AZ ARANY?

„A lakóház Kincses Károly műépítész 1892. január 15-én kelt tervei alapján épült három középkori ház helyén. A 18 lakásos épületet valamikor a 20. század elején dr. Dembitz Gyula és dr. Dembitz Ágost Henrik szereztek meg, és bérházként üzemeltették. A Dembitz testvérek mindketten mérnökök voltak; az 1940. évi budapesti telefonkönyv tanúsága szerint Gyula gépészmérnök és magyar királyi kormányfőtanácsos, míg Ágost Henrik építész volt. Előbbi már a háború előtt is az akkor még Albrecht főherceg útján lévő épületben lakott, míg Ágost Henrik az Aréna út 80. sz. alatti villáját volt kénytelen 1944 sötét nyarán egy Kazinczy utcai nyomasztó odúra cserélni. Az ostrom után a testvérek a nem túl sok jóval kecsgetető új életet egymás mellett, a hamar Hunyadi János úti címet felvevő közös házban kezdték meg. A változó széljárást helyesen értelmezve a két úr 1948. május 20-án arra a böles elhatározásra jutott, hogy bérházukat társasházzá alakítják, és az abban lévő lakásokat mint társasházi öröklakásokat fogják a továbbiakban tulajdonolni. Az ingatlan az akkori lakáskereslet mellett darabonként jól értékesíthető volt; az ostrom utáni hirdetésekben gyakran találkozzunk ilyen szövegezéssel: »Zuglóban 60 m²-es lakás belövessel 1500 grammért eladó.« Feltéte-

lehető, hogy a lakások jó részét a Dembitz testvérek is aranyért értékesítették.

Ám az államosítás személyenként 500 grammnál több arany birtoklását nem engedte meg, a többletet az állam felé alacsonyan szabott áron való értékesítésre (értstd: beszolgáltatásra) kötelezték. Véleményem szerint az arany egykori tulajdonosa tehát dr. Dembitz Ágost Henrik volt, aki a lakások értékesítéséből származó aranyát a beszolgáltatás elől akarta elrejteni. Mivel Dembitz úr gyermektelen volt, titkát halála előtt nem tudta kinek továbbadni, s az eredetileg szilárd állapotban elrejtett aranyat egy későbbi megtaláló a Hevesy-féle megoldással oldattá transzformálta.”

A Bay-kutatóközpont kollégáit felkereső „Kincskereső úr” lakásának előző tulajdonosa („dr. T.”), mint kiderült, az ingatlanhoz mint tanácsi kezelésű állami tulajdonhoz kiutalással jutott hozzá, majd később meg is vásárolta azt. Az immár aggastyánkorban járó dr. T.-től tudta meg az ügyfél, hogy a házban más lakásban is találtak már jelentős mennyiségű aranyat a falburkolatok mögött, illetve a parketta alatt. Ezt a hatóságok az ő személyes jelenlétében és hatósági tanúként való közreműködésével tárták fel. Dr. T. úrnak azonban arról, hogy az ő lakásában is lenne arany, nem volt tudomása.

„Valószínűsítem, hogy az aranyra dr. T. valamelyik albérlője találhatott rá a 60-as évek során, s ő volt az, aki feloldotta azt, majd az üregbe rejtette a palackokat, s valamiért távozása előtt – szerencsétlenségére – már nem tudta azokat magához venni.”

A KUTATÁS

Az elhangzott történet felkeltette a Bay Felületi Technológiák Kutatócsoportjának érdeklődését, így elkezdtek az üvegek tartalmának vizsgálatát. A palackokat kinyitva, az azokból áradó édeskés, kellemes illat azonnal sejtetni kezdte, hogy bizony nem királyvízről van szó. Persze ez még nem volt önmagában perdöntő bizonyíték, ezért szisztematikus kvalitatív kémiai analízisbe kezdtek, azaz megpróbálták a különböző fémionokat és azok negatív töltésű ellenionjait azonosítani. Minden igyekezetük ellenére a fellelt fémek között arany nem mutatkozott. A kezdeti negatív eredmény azonban csak

egy pillanatra törte le a kutatókat. Az úr lenyűgöző előadása és a kutatói vénában keringő kíváncsiság tovább hajszolta őket a kutatásban: „Ha nem arany, akkor nem kincs, de akkor micsoda?” – így tovább folytatták a kí-

sérleteket, immár az oldat kellemes illatából kiindulva, mely alkoholt sejtetett.

Ez a munkahipotézis jóval termékenyebbnek bizonyult. Az oldat színét is figyelembe véve a következő feltevés az volt, hogy a minta vörösbor. Persze, manapság már semmilyen elgondolást nem veszünk komolyan, amely nincs alátámasztva műszeres analitikai módszerekkel. Ezért mind a két palackból mintát vettek, és meghatározták a fém tartalmukat ICP-OES (induktív csatolású plazma – op-

tikai emissziós spektrométer) segítségével. A mérések alkoholt tartalmazó standard sorral történtek, borméréshez ajánlott szabvány szerint. Az eredmények alapján kiderült, hogy az oldat aranytartalma olyan alacsony, hogy annak tízezerszerese érne körülbelül 5 Ft-ot. Ezzel szemben a további vizsgálatok vörösborokra jellemző gyümölcsésztereket mutattak ki, a második gondolatot alátámasztva.

Török Máttyás, a Bay Felületi Technológiák Kutatócsoportjának csoportvezetője nyilatkozta:

„Már azon gondolkodtunk, hogyan lehetne a bor fajtáját közelebbről meghatározni (persze kóstolás nélkül!), amikor megszólalt a telefon, és ügyfelünk újabb találkozót kért. A beszélgetés során ismét egy igen érdekes történetet hallhattunk.”

A MEGOLDÁS

A további lakásfelújítási munkálatok alatt a dolgozók a falban különböző újságokat, papírokat találtak 1969-ből:

Népszabadság: 1969. szept. 23. és dec. 17. között megjelent összesen 23 szám,

Esti Hírlap: 1969. szept. 26-i szám

Pesti Műsor: 1969. október-november 2 szám

Egyéb papírok: egy kartonon zsirkkrétával készült gyerekrajz, nyomtatványminta a 7720/1939 sz. M. E. rendelet 37. §-ához, iparigazolvány, illetőleg iparendély alapján ipart űző iparosok bejelentőlapja (gyűjtősnak összezsavarva), lilás-kék füzetborító, rajta piros matrica, a név után a felirat: II. e Földrajz és környezetism.

A nyomtatványminta világossá tette, hogy a lelet a közeli cserépkályha mellől került az üregbe, az újságok dátumai pedig egyértelműsítették, hogy az üreget a palackok befogadására 1969 karácsonya körül bélelték ki. A füzetborítón szereplő név matricáján jól olvasható, lengyeles név alapján annak tulajdonosát nem volt nehéz felkutatni – nevezük az illetőt P_1 úrnak.

P_1 úr az 1971/72-es tanévben a közeli Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban érettségizett, majd állatorvosként végzett. Az 1990-es évek elején politikai pályára lépett, ma egy alföldi kisváros alpolgármestere. Ennek az információnak a birtokában a Kincskereső úr ismét megkereste lakása korábbi tulajdonosát, dr. T.-t, és érdeklődött P_1 úr után.

„Dr. T. elmondta, hogy P_1 úr az ő felesége, dr. S. első házasságából származó fia, akit ő saját gyermekeként nevelt fel tisztességben és becsületben, és akiből állatorvos lett valahol az Alföldön, azóta nem látta. Az alpolgármester úr elérhetőségét az említett kisváros önkormányzatán az ügyintéző készséggel megadta. Kérdésemre P_1 úr elismerte, hogy ifjúságát az ismert lakásban töltötte, de az üregről, illetve a palackokról nem tudott érdemi információval szolgálni. Hozzátette azonban, hogy öccséről – nevezük P_2 úrnak – igenis el tud képzelni ilyen elevenséget. Miután elkértem az ő telefonszámát is, felhívtam. P_2 úr hosszú beszámolóban ecsetelte szomorú gyermekkorának eseményeit, menekülését az őt el nem fogadó édesanyjától, néhai dr. S.-tól, valamint nevelőapjától, továbbá az életben való helytállása és számos házassága és gyermeke történetét, végül arra a kérdésre, hogy mi is van tehát a bevallottan általa kivésott üregben talált palackokban, azt a végtelenül egyszerű választ adta: bor. Azt azonban még P_2 úr sem tudta megmondani, hogy az akkori 14 éves kamasz mit is kívánt ezzel az akcióval elérni.”

A csattanó a történet végén, hogy P_2 úr a telefonbeszélgetés végén – Kincskereső úr legnagyobb meglepetésére – azt az egyenes kérdést szegezte felé, hogy a puskát megtalálták-e. A válasz akkor egy hebegő „nem” volt; majd másnap, intenzív keresés után dr. T. pincerekeszéből előkerült

egy Werndl-Holub rendszerű, 1873/77 mintájú, egylövetű puskát, de ez már egy másik történet. Reméljük, beszámolóink alapján kedves olvasóink is át tudták élni mindazt az izgalmat, amelyet amatőr kincsvadászként a Bay Zoltán Kutatóközpont munkatársai és Kincskereső ügyfelük éreztek. A végső tanulság kettős: egyrészt fiatal kutatójelölteknek szeretnénk üzenni, hogy ha kísérleteik elsőre nem is hozzák a kívánt eredményt, próbálkozzanak csak tovább, és formáljanak új hipotéziseket. Másrészt kívánjuk, hogy minden olvasónk szívlelje meg, hogy a mindig változó történelemmel szemben a kémia tudománya állandó, legfeljebb csak testesedik és gyarapodik.

**Manapság már
semmilyen elgondolást
nem vehetünk komolyan,
amely nincs alátámasztva
műszeres analitikai
módszerekkel.**